

Філософ науки у Львівській політехніці: Зигмунт Завірський

Зигмунт Завірський народився 29 вересня 1882 року в селі Мала Березовиця, тепер Збаразька міська громада Тернопільської області. Львівський період життя Зигмунта Завірського розпочинається у 1901 році, а завершується у 1928 році.

У 1901-1906 роках Завірський навчається на філософському факультеті Львівського університету. Відвідує лекції з історії грецької філософії та є учасником семінару Вітольда Рибчинського. Він також відвідує лекції та є учасником філософського семінару Казимира Твардовського. У 1907 році він склав іспит, який дозволив йому працювати вчителем філософської пропедевтики, математики та фізики. Понад двадцять років Зигмунт Завірський працює вчителем гімназій, зокрема у Жешуві та VII Львівській гімназії. У 1909-1910 році відбув філософсько-психологічні студії у Берлінському університеті та Сорбоні й Колеж де Франс у Парижі. У 1910 році захищає докторську працю “Про закони асоціації образів та їхню кількість” під керівництвом Казимира Твардовського у Львівському університеті, тему якої вперше представив ще у 1905 році на семінарі Твардовського.

Зигмунт Завірський працював не лише вчителем у гімназіях, але також викладачем загального факультету Львівської політехніки з 1922 до 1928 року. У 1927 року отримав вчене звання доцента Львівської політехніки.

Як Зигмунт Завірський опинився у Львівській політехніці? Поява учня засновника Львівсько-Варшавської філософсько-логічної школи Казимира Твардовського у Львівській політехніці — це рідкісний випадок, бо учні Твардовського працювали або у Львівському університеті, або їхали до польських міст, в яких були університети з філософськими факультетами. У Львівській політехніці у той час не було і не могло бути філософського факультету, бо це був заклад, який готував інженерів і техніків.

У 1921 році керівництво Львівської політехніки вирішило, за прикладом ректорів австрійських технічних університетів, створити загальний факультет, завдання якого полягало у підготовці вчителів природничих наук, а також математики, для середніх та професійних шкіл [1]. Цей факультет не мав кафедр; забезпечувався викладачами, як самої Львівської політехніки, так і зовнішніми викладачами. Одним із таких “зовнішніх” викладачів цього факультету був Зигмунт Завірський. З самого початку він проводив заняття з філософії, а згодом до філософії ще додалися такі дисципліни, як логіка, математична логіка, теорія дедукції Рассела, логічні основи математики та природознавства, психологія [2]. Як бачимо, дисципліни, які викладав Завірський у Львівській політехніці, за своїм змістом, становлять інтерес для аналітичної філософської школи Казимира Твардовського. Цікаво, що до сфери зацікавлень Завірського, як і Твардовського, також входить психологія. 11 лютого 1925 року на Форумі Політехнічного товариства у Львові Завірський виступив з доповіддю на тему “Основи психотехніки та її розвиток”, текст якої був опублікований у “Технічному журналі”. Співдоповідачем Завірського був інженер, професор та керівник кафедри обробки металу факультету механіки Львівської політехніки Едвард Гайслер (1884-1966), доповідь якого стосувалася також психотехніки, її цілей та шляхів розвитку [3].

Найбільш важливими, з точки зору філософії науки, є міркування Завірського про загальну й спеціальну теорію відносності Айнштейна та сутність часу. Ці фізичні теорії й категорія часу стають центральними у філософсько-наукових дослідженнях Завірського [4; 5; 6; 7]. З його статей випливає, що теорія відносності є дослідженням основ фізики. Завірський був зацікавлений не лише у дослідженні основ фізики, він також цікавився теоретичними та епістемологічними аспектами фізичного знання. Також він стверджував, що загальна теорія відносності вплинула на філософське осмислення фізичної реальності та що вона є квінтесенцією розвитку людського розуміння природи.

Можна вважати, що Завірський був першим філософом науки (філософом фізики) у Львові 20-х років ХХ століття. Крім цього, його викладацька діяльність припала на час так званої львівської полеміки щодо особливостей спеціальної й загальної теорії відносності Айнштейна. У цій полеміці брали участь представники різних наук та професій. Професійним академічним філософом був лише Завірський, інші учасники полеміки — це були або науковці, або інженери. Львівська полеміка 20-х років ХХ століття про особливості теорії відносності свідчить про те, що необхідність філософського омилення тих чи інших наукових проблем виникає з їхнього глибшого розуміння та логіки виникнення цих проблем.

У 1928 році Познанський університет запрошує Завірського очолити кафедру теорії та методології науки факультету математики та природничих наук. Він приймає запрошення і працює у Познанському університеті до 1937 року, бо саме цього року він їде до Кракова, щоб там очолити кафедру філософії Ягеллонського університету. Але це вже два інші періоди життя й академічної діяльності Зигмунта Завірського, які не пов'язані зі Львовом. 2 квітня 1948 року Зигмунт Завірський помирає в містечку Конське (в домі сина-лікаря). У цьому ж містечку він похований.

Всі фотографії походять з <https://archiwum.polaczonebiblioteki.uw.edu.pl/akt/obiekty-muzealne/ksiega-pamiatkowa/>

Бібліографія

1. *Politechnika Lwowska, jej stan obecny i potrzeby* (1932), staraniem Grona Profesorów, Lwów.
2. Archiwum UAM, sygn. 152/32.
3. Barylski, A. (2013). Profesor Edward T. Geisler, *Pismo Politechniki Gdańskiej*, Nr.7, 51-55.
4. Zawirski, Z. (1921). Refleksje filozoficzne nad teorią względności. *Księga pamiątkowa ku uczczeniu [...] Kazimierza Twardowskiego*, 343-366 – wydanie specjalne “Przeglądu Filozoficznego”.
5. Zawirski, Z. (1927). Próby aksjomatyzacji fizyki i ich znaczenie filozoficzne. *Przegląd Filozoficzny*, 30, 289-290.
6. Zawirski, Z. (1931). W sprawie indeterminizmu mechaniki kwantowej. *Księga pamiątkowa PTF we Lwowie*, 456-483. Lwów: Księżnica-Atlas.
7. Zawirski, Z. (1936). *L'Évolution de la notion du temps*. Cracovie: Librairie Gebethner et Wolff.